

SSRS finansų politika okupuotoje Lietuvoje 1940–1990 m.: mitai ir realybė

Straipsnyje analizuojama aktuali tema – Sovietų Sąjungos padarytos žalos ištyrimas reikalaujant visuomenei – svarbi Lietuvai, Latvijai ir Estijai, taip pat ir užsienio valstybėms dėl to, kad Baltijos šalių ekonominė raida buvo suspenduota ilgiems priklausomybės metams. Sovietinės okupacijos žalos apskaičiavimas svarbus dar ir dėl to, kad Rusijos propaganda nepaliaujamai skleidžia mitą, jog Lietuvai, kaip ir kitoms Baltijos šalims, sovietinė valdžia suteikė tiek naudos, kad ji turėtų sumokėti už pastatytas gamyklas, sukurtą socialistinę gerovę ir kt. Tikslas – remiantis Lietuvos centriniame valstybės archyve saugoma finansine dokumentine medžiaga – išslaptintais okupacinio režimo finansinės apskaitos dokumentais – nustatyti finansinės žalos aspektą, siekiant išsiaiškinti mitą apie tariamą Lietuvos skolą SSRS.

IVADAS

1940-aisiais Lietuvą prievarta įtraukus į SSRS sudėtį, šalis neteko ne tik politinio, bet ir finansinio savarankiškumo, kartu ir ekonominio saugumo. 1940–1990 m. SSRS finansų politika ir naujos okupuotos šalies ūkio valdymo taisyklės nutraukė mūsų valstybės socialinę

ir ekonominę raidą, primetė savo politinę, ekonominę, teisinę ir finansinę sistemas bei veikimo principus. 1990 m. kovo 11-osios aktas lemtingai pakeitė Lietuvos kelią ir žmonių likimus. Per penkiasdešimt sovietinio okupacinio režimo metų šalis patyrė didžiulių žmoniškųjų (trėmimai, įkalinimai, nužudymai), materialinių ir finansinių nuostolių.

1991 m. birželį Aukščiausioji Taryba-Atkuriamasis Seimas priėmė nutarimą, įpareigojantį atkurtos Lietuvos valstybės delegaciją tarpvalstybinėse derybose oficialiai iškelti Sovietų Sąjungai klausimą dėl padarytos žalos atlyginimo. Tai, kad būtina reikalauti SSRS okupacijos metu Lietuvai padarytos žalos atlyginimo, gyventojai nusprendė ir per 1992 m. vykusį referendumą. Beje, pati Rusija, 1991-ųjų liepą pasirašydama dvišalę sutartį dėl tarpvalstybinių santykių pagrindų, pripažino Sovietų Sąjungos pareigą išvesti iš Lietuvos savo ginkluotąsias pajėgas ir atlyginti Lietuvai okupacijos žalą.

1940–1990 m. Sovietų Sąjungos okupacijos laikotarpiu Lietuvos patirtus nuostolius pirmoji apskaičiavo 1995 m. sudaryta vyriausybė komisija. Ji okupacijos padarytą žalą įvertino 80 mlrd. litų (daugiau kaip 23 mlrd. eurų). Į šią sumą buvo įtraukti ne tik piniginiai nuostoliai, bet ir žmonių netektys, mūsų

kariuomenės, bažnytinio turto sunaikinimas, ekonomikos sugriovimas ir kt.

Tačiau komisija negalėjo išanalizuoti TSRS valstybinio banko Lietuvos respublikinio banko Pirmojo skyriaus 1945–1990 m. nuolatinio saugojimo bylų, TSRS finansų ministerijos ir Lietuvos TSR finansų ministerijos finansinių apskaitos dokumentų, nes tik 1997 m. gegužės 19 d. Lietuvos banko valdybos pirmininko pavaduotojas K. V. Būblys savo parašu patvirtino Lietuvos centrinio valstybės archyvo (toliau – LCVA) prieigą prie išslaptintų Lietuvos banko fondų, kuriuose ilgus metus su grifu „slaptai“ saugomi sovietmečio finansinės apskaitos dokumentai nebuvo prieinami.

2000 m. Seimas priėmė įstatymą dėl okupacijos žalos atlyginimo.

2011 m. birželio 17 d. Rygoje įvyko tarptautinė konferencija „Sovietų Sąjungos padaryta žala Baltijos šalių ekonomikai ir aplinkai“, paroda ir seminaras.

2012 m. liepos 17 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė siūlymui formuoti nuolatinę komisiją, kuri dirbtų SSRS okupacijos 1940–1990 m. padarytos žalos Lietuvos Respublikai, taip pat Rusijos Federacijos kariuomenės 1991–1993 m. padarytos žalos atlyginimo klausimu.

Šio tyrimo naujumas pasireiškia tuo, kad 1997 m. LVCA atvėrus prieigą prie išslaptintų Lietuvos banko fondų, kuriuose ilgus metus saugomi finansiniai dokumentai nebuvo prieinami, tik po 2011 m. birželio 17 d. Rygoje vykusios minėtos tarptautinės konferencijos buvo pristatyti atlikti tyrimo darbai Latvijoje. Tuomet Latvijos mokslininkai pradėjo ieškoti sąsajų LCVA (fondo Nr. 871, TSRS valstybinis Lietuvos respublikinis bankas) ir domėtis sukaupta dokumentine archyvine medžiaga – tvarkomaisiais dokumentais, įsakymais veiklos klausimais, finansų dokumentais, ataskaitomis. 2016 m. Latvijos mokslininkas, pasidalijęs finansinių

dokumentų tyrimų patirtimi Latvijos ir Lietuvos archyvuose bei taikyta finansinės žalos skaičiavimo metodika Latvijoje, pradėjo griauti Rusijos propagandos skleidžiamus mitus ir ėmė gaivinti tokio tyrimo iniciatyvą ir būtinybę Lietuvoje.

2017 m. rudenį Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro iniciatyva pradėta tyrinėti LCVA medžiaga.

2019 m. kovo 22 d. pirmosiomis 1946–1957 m. finansinių dokumentų tyrimo įžvalgomis buvo pasidalinta Rygoje vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Sovietų okupacijos padariniai Baltijos šalyse“ (*The indentified Losses Inflicted by the Soviet Occupation in the Baltics*), pranešimo tema „SSRS finansinė politika okupuotoje Lietuvoje 1946–1990 m.“ (*USSR financial policy in the occupation in Lithuania 1946–1990*).

Tyrimo objektas – finansinės žalos, SSRS padarytos Lietuvos Respublikai 1940–1990 m., apskaičiavimas, siekiant išsiaiškinti sovietinės propagandos kūrimo prielaidas dėl tariamos Lietuvos skolos.

Straipsnio tikslai: 1) išanalizuoti Sovietų Sąjungos okupacijos laikotarpio finansinės būklės ataskaitas; 2) išanalizuotų šaltinių pagrindu išnagrinėti, kaip veikė „socialistinio rytojaus“ kūrimo sistema.

Darbo uždaviniai: 1) remiantis LVCA Lietuvos banko išslaptintų finansinių dokumentų baze, atskleisti SSRS finansinės veiklos rezultatų ataskaitas, t. y. kiek gauta pajamų, patirta sąnaudų per sovietinės okupacijos laikotarpį, siekiant išsiaiškinti finansines investicijas LSSR liaudies ūkiui atkurti (kurti) iš surinkto biudžeto dalies; 2) išnagrinėti finansinės apskaitos valdymo schemas ir įgyvendinimo priemones; 3) išanalizuoti sąjunginio biudžeto sudarymo struktūrą ir finansų paskirstymo principus; 4) ištirti pagrindinius biudžeto formavimo šaltinius ir išlaidų srautus.

Tyrimo strategija. Kiekybinė – išnagrinėti fondų apyrašus, išrinkti bylas, atitinkančias

nagrinėjamos temos aktualumą, išanalizuoti dokumentus, atlikti aprašomuosius ir aiškinamuosius darbus. Kokybinė – kadangi pasirinkti vertinamieji tikslai, todėl atlikti tyrimai yra formuojamojo ir sumuojamojo pobūdžio, pareikalavę daug laiko sąnaudų. Tyrimo darbai, atsižvelgiant į medžiagos apimtį bei realų atlikimo laiką, buvo planuojami atskirais etapais.

Buvo naudojamas balansinis ekonominis metodas. Jis plačiai taikomas apskaitoje, statistikoje, planavime. Šis metodas tinka ir ekonominei analizei, kur griežta funkcinė priklausomybė.

Bazinis ekonominis metodas priklauso pirmajai ekonominės analizės grupei – tradiciniams metodams. Ši ekonominės analizės metodų grupė apima: absoliučių, santykinų ir vidutinių dydžių taikymą, palyginimą, grupavimą, indeksų metodą, grandinių pakeitimų (atsiribojimo) metodą, balansinį metodą ir kt. Galimas absoliučių, santykinų ir vidutinių dydžių taikymas. Pirmiausia taikomi absoliutūs rodikliai: produkcijos apimtis pinigine ir natūrine išraiška, gamybos išlaidų apimtis, pajamų, pelno dydis ir kt. Šiai grupei priskiriami tie ekonominės analizės metodai, kurie taikomi nuo jos atsiradimo pradžios. Metodai yra validūs. Jie lengvai patikrinami.

Vienas pagrindinių okupacinės šalies siekių – didinti įtaką visose šalies ūkio valdymo srityse per finansinius interesus ir tiesioginę finansų kontrolę, pasitelkiant įvairaus pobūdžio ideologijas, represines struktūras ir veiklos planus, keičiant valdymo struktūras. Vykstantis intensyvus valdymo struktūros formavimo etapas, apimantis 1940–1947 m. laikotarpį, ir vėlesni struktūriniai pakeitimai rodo, jog per sovietinės okupacijos laikotarpį buvo stiprinamos politinės grupės visose ūkio srityse. Atsižvelgiant į to laikmečio ideologijos kryptį, ministerijos buvo suskirstytos pagal pavaldumo svarbą – į sąjunginio

ir respublikinio pavaldumo. Nuo 1947 m. įkurtos 27 ministerijos, iš kurių tik penkios turėjo respublikinio pavaldumo statusą, tai: Švietimo, Socialinio aprūpinimo, Darbo, Vietinės pramonės ir Komunalinio ūkio ministerijos. Jų darbui tiesiogiai vadovavo Ministrų Taryba, kitos 22 buvo sąjunginio pavaldumo ministerijos. Lietuvos TSR finansų ministerija turėjo sąjunginio pavaldumo statusą. Vykdamas nustatytas funkcijas, buvo nurodoma vadovautis TSRS įstatymais ir Lietuvos TSR įstatymais, Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakais, nutarimais, potvarkiais, TSRS finansų ministerijos instrukcijomis, įsakymais, nurodymais ir kitais normatyviniais aktais, taip pat nuostatais, užtikrinančiais, kad būtų teisingai taikomi įstatymai ministerijos sistemos įstaigose ir organizacijose. Kasmetinės finansinės ataskaitos pirmiausia buvo svarstomos Maskvoje, o grįždavo jos su nurodymais apie plano (ne) įvykdymą, su nuorodomis, ką daryti. Tuo metu Lietuvos komunistų partijai, kurios idėjinis vadas buvo LKP(b) Centro komitetas, atstovavo visos šalies partiniai komitetai. Centro komiteto nurodymai „Vykdymui“ buvo privalomi. Visoms sritims svarbūs sprendimai buvo priimami Maskvoje. Nuo 1940 m. intensyvi socializmo kūrimo ekonominė politika, grindžiama socialistinio ūkio kūrimu, įgavo pagreitį. Lietuvos TSR finansų liaudies komisariatas – Lietuvos TSR finansų ministerijos veiklos dokumentinė istorija¹ (vėliau – Finansų ministerija) – pradėjo veikti 1940 m. rugpjūčio mėnesį. Okupavus Lietuvą ir įvedus tarybų valdžią, komisariato veiklą nutraukė 1941 m. birželio 22 d. prasidėjusi nacistinė okupacija. Lietuvos TSR finansų liaudies komisariato veikla atnaujinta 1944 m. sausio 1 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1946 m. kovo 15 d. įstatymu „Dėl Liaudies Komisarų Tarybos pertvarkymo į TSRS Ministrų Tarybą ir sąjunginių bei autonominių respublikų

Liaudies Komisarų Tarybų pertvarkymo į sąjunginių ir autonominių respublikų Ministrų Tarybas“. Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas 1946 m. kovo 25 d. priėmė įsaką „Dėl Lietuvos TSR Liaudies Komisarų Tarybos pertvarkymo į Lietuvos TSR Ministrų Tarybą ir Lietuvos TSR komisariatų pertvarkymo į Lietuvos TSR Ministerijas“. Remiantis šiuo įsaku Lietuvos TSR liaudies komisariatas buvo pertvarkytas į Lietuvos TSR finansų ministeriją. Pradėjo veikti naujai institucinis pavaldumas.

APSKAITOS POLITIKA

Budžeto sudarymas. Lietuvos TSR 1946–1951 m. budžeto sudarymą apėmė keli etapai: pirmas etapas – vietos tarybų budžetas, antras etapas – respublikinis budžetas ir trečias – valstybinis budžetas. Tokiu principu sudarytas budžetas buvo siunčiamas TSRS finansų ministerijai.

Lietuvos TSR finansų ministerija buvo tiesiogiai pavaldi Lietuvos TSR Ministrų Tarybai ir TSRS finansų ministerijai. Lietuvos TSR finansų ministerijai tiesiogiai pavaldūs – rajonų ir miestų finansų skyriai.

Budžeto formavimą įtakojė Lietuvos TSR Ministrų Taryba per nustatytą TSRS Ministrų Tarybos funkcinį pavaldumą, vadovaudamasi TSRS finansų ministerijos instrukcijomis, įsakymais, nurodymais ir kitais normatyviniais aktais, taip pat nuostatais, užtikrinančiais, kad būtų teisingai taikomi įstatymai pagal Lietuvos TSR finansų ministerijos kompetenciją, t. y. ministerijos sistemos įstai-gose ir organizacijose. Lietuvos TSR finansų ministerija teikdavo pasiūlymus dėl budžetų formavimo. Suformuoti visų lygių budžetai su pasiūlymais buvo teikiami galutiniam derinimui bei tvirtinimui pagal funkcinį pavaldumą, atitinkamai Lietuvos TSR Ministrų Tarybai ir TSRS finansų ministerijai. Jau 1946

m. liepos mėn. Lietuvos TSR Ministrų Taryba inicijavo nutarimo projektą „Dėl Lietuvos TSR 1946–1951 metų Valstybinio budžeto 1946 metams patvirtinimo“, kurį nutarė priimti ir teikti Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos sesijai tvirtinti. Tvirtindama valstybinį budžetą, TSRS Aukščiausioji Taryba kiekvienais metais nustatydavo apibrėžtus atskaitymų procentus iš kiekvieno pajamų šaltinio į respublikinius ir vietinius budžetus, pvz.: „*nustatyti Valstybiniame budžete lėšų apyvartinę akyvaizdą valstybiniame banke 1947 m. sausio 1 dienai sumoje 25 393 tūkstančius rublių, tame skaičiuje respublikiniam budžetui – 13820 tūkst. rubl. ir vietos budžetui – 11573 tūkst. rubl. <...>*“.

Lietuvos TSR finansų ministerijos struktūra 1944–1950 m. nesikeitė. Nuo 1950 m. rugsėjo Lietuvos TSR valstybinis budžetas tapo sąjunginio budžeto sudėtine dalimi.

SOCIALISTINIO ŪKIO VALDYMO PLANAVIMAS

Įdomu yra tai, kad, nagrinėjant atskirus TSRS liaudies ūkio vystymo planus, Lietuvos okupacija patenka į 1938–1942 m. penkmečio planą, kuris buvo sudarytas šakiniu ir rajoniniu principu. Rajoniniu principu sudarytame penkmečio plane buvo numatytos užduotys devyniems RTFSR ekonominiams rajonams ir kitoms sąjunginėms respublikoms, kaip antai: 1938–1940 m. buvo parengta nauja TSRS ekonominių rajonų schema, kurioje atsispindėjo kiekvienos sąjunginės respublikos, ekonominių rajonų ir visos Tarybų Sąjungos liaudies ūkio vystymo reikalai. Pagal patvirtintą to meto vyriausybės schemą, TSRS teritorija buvo suskirstyta į 13 stambių ekonominių rajonų <1–10>, tarp jų atsiranda vienuoliktasis – Vakarų ekonominis rajonas, į kurio sudėtį įeina Baltarusijos TSR, Lietuvos TSR, Latvijos TSR ir Estijos TSR.

Pagal šią ekonominių rajonų schemą, per ketvirtąjį, penktąjį ir šeštąjį penkmečius liaudies ūkio planas buvo sudaromas ir tvirtinamas tiek liaudies ūkio šakoms, tiek ekonominiams rajonams ir sąjunginėms respublikoms.

Nuo 1963 m. pagal naują ekonominio rajonų sudarymo schemą „TSRS ekonominiai rajonai“ atsiranda vienuoliktasis ekonominis rajonas – Pabaltijo (Lietuva, Latvija, Estija). Žr. žemėlapiį 1 paveiksle.

1 pav.

PABALTIJOS EKONOMINIO RAJONO PRAMONĖ

Pabaltijo sąjunginės respublikos, įvardijamos kaip Pabaltijo stambus ekonominis rajonas, reiškė pajėgų industrinį ir agrarinį kompleksą. Svarbiausios liaudies ūkio specializacijos šakos: mašinų gamyba (vagonų, laivų statyba, staklių gamyba, elektrotechnikos ir radiotechnikos bei prietaisų pramonė), medžio apdirbimo (baldu), celiuliozės, popieriaus, lengvoji (tekstilės, trikotažo), maisto (žuvies, pieno ir sviesto, mėsos) ir skalūnų pramonė.

Žemės ūkis specializavosi veislinės pieno gyvulininkystės, bekoninės kiaulininkystės, grūdinių kultūrų, bulvių ir linų auginimo kryptimis. Šis rajonas pasižymėjo ypatinga reikšme – didžiuoju vaidmeniu jūros transporte, dideliais neužšalčiais uostais – prekybos vartais. Ne mažiau svarbūs buvo ir Pabaltijo ekonominio rajono sąjunginę reikšmę turintys pajūrio kurortai. Suinteresuotumas šio rajono tinkamumu buvo labai didelis.

1971–1975 m. TSKP XXIV suvažiavimo direktyvose devintajame penkmetyje numatoma vykdyti nedaug metalo reikalaujančių

mašinių gamybos pramonės šakų plėtrą, vystyti lengvąją ir maisto pramonę, taip pat gilinama susiklosčiusi bei galias tradicijas turinti žemės ūkio specializacija.

Taip pat buvo pažymima, kad Pabaltijo rajonas turi labai kvalifikuotus kadrus, ypač mašinių gamybos ir tekstilės pramonės srityse. Palyginus su kitais ekonominiais rajonais, Pabaltijyje buvo labai didelis gyventojų užimtumas visuomeninėje gamyboje. Rajono darbo jėgos ištekliai sudarė daugiau kaip 60 proc. visų gyventojų, iš kurių beveik pusė – Lietuvos TSR, mažiausia dalis – Estijoje. Latvijoje didžioji darbo išteklių dalis buvo sutelkta miestuose.

Įvertintas ekonominis gamtinių išteklių ir gamtinių sąlygų turtas. Ištirtos žemės gelmės, iš jų: degių skalūnų atsargos, durpių klodai, klinčių, dolomito, gipso, smėlio ir kvarcinio smėlio, tinkamų stiklo gamybai, gintaro ir balneologiniai resursai – gydomasis purvas ir mineraliniai vandenys. Geologiniai tyrimai parodė, kad Lietuvos ir Kaliningrado srities teritorijoje aptikti šeši naftos telkiniai su dideliais naftos ištekliais.

Pabaltijys priklauso mišriųjų miškų zonai. Pagrindinės medžių veislės – pušis, beržas, eglė, drebulė. Miškų plotas, miškų fondo apskaitos duomenimis, 1966 m. sausio 1 d. sudarė 5,5 mln. ha, bendri miško želdinių ištekliai – 0,60 mlrd. m³. Pievos sudarė apie 20 proc. viso rajono žemės fondo.

Sąjunginio darbo pasidalijimo srityje Lietuvos TSR išsiskyrė mašinių gamyba, maisto ir lengvąja pramone bei produktyvia gyvulininkyste. Buvo sukurta stipri energetinė bazė, staklių, specialiųjų ir tikslųjų mašinių, prietaisų gamyba, chemijos pramonė. Lietuva užėmė reikšmingą vietą mineralinių trąšų, šilkinių ir vilninių audinių gamyboje, specializavosi pieno ir mėsos gamyboje, bekoninėje kiaulininkystėje. Svarbią vietą užėmė žuivies pramonė, kurios žaliava – vietinių išteklių gavyba ir jos perdirbimas. Vyravo daug

darbo ir mažai metalo reikalaujančios mašinių gamybos pramonės šakos. Lietuva statė žvejybos laivus, gamino metalo apdirbimo stakles, žemės ūkio mašinas, turbinas, skaičiavimo mašinas, elektros variklius, suvirinimo aparatūrą, prietaisus. Elektrotechnikos ir radioelektronikos pramonė specializavosi gaminti aparatūrą, elektros motorus, elektros matavimo prietaisus, šaldytuvų ir prekybos įrengimus. Respublikos prietaisų gamybos pramonėje buvo sukurtas ūkiskaitinis gamybinis susivienijimas „Sigma“. Sukurtos gamybos šakos, susijusios su automobilių gamyba, jų produkcija – autokompresoriai, varikliai mopedams ir kt. Žemės ūkio gamyklos pradėjo gaminti įrenginius pašarams ruošti ir trąšoms į dirvą terpti. Pastatytos naujos Šiaulių televizorių, Vilniaus kuro aparatūros, Alytaus šaldytuvų gamyklos. Augo Klaipėdos laivų remonto gamyklos ir kitų įmonių apimtys. Kilo nauja chemijos pramonės šaka, jos pagrindinė produkcija buvo: mineralinės trąšos, vaistai, buitinės chemijos prekės, lakų ir dažų gaminiai. Kėdainių chemijos kombinatas gamino fosforo trąšas iš apatitų, kuriuos vežė iš Kolos pusiasalio apatitų kasyklos. Jonavos azoto trąšų gamykla naudojo Dašavos dujas. Kaune veikė dirbtinio pluošto, Vilniuje – plastmasinių dirbinių gamyklos. Spartus chemijos pramonės augimas vyko aštuntajame penkmetyje. Kėdainių chemijos kombinate pradėta gaminti amofosas ir kompleksinės trąšos, Jonavoje – karbamidas, amonio salietra, karbamidinės dervos. Išplėtotą lakų ir dažų gamybą. Kauno dirbtinio pluošto gamykla gamino triacetatinį šilką ir štapelį.

Lengvoji pramonė. Buvo plėtojamos lengvosios pramonės šakos – tekstilės, ypač lininių audinių ir trikotažo, odos ir avalynės gamyba. Šios srities pramonės šakos įsikūrė Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje ir Šiauliuose. Augimo tempai buvo didinami Alytaus medvilnės kombinate. Pradėjo veikti dirbtinės

odos gamykla Plungėje, siuvimo fabrikas Kaune, 1975 m. putliųjų verpalų fabrikas tuometiniame Kapsuke (dabar – Marijampolė).

Maisto pramonė. Iš maisto pramonės šakų svarbiausia buvo mėsos, pieno ir žuvies gamyba, naudojant vietinę žaliavą. Stambūs mėsos kombinatai veikė Vilniuje ir Klaipėdoje. Pastatytas žvejybos uostas Klaipėdoje, sukurta žvejybos laivų flotilė, žuvies perdirbimo kombinatai – Lietuvos žuvies pramonės bazė, kurios laivai žvejojo Kuršių mariose, Baltijos jūroje, Šiaurės Atlanto ir Afrikos pakrantėse. To meto Lietuvos TSR žuvies pramonė sudarė apie 5 proc. sąjunginės produkcijos.

Mėsos pramonė. Specializuota produkcija: dešrų gamyba, platus konservų asortimentas, rūkytos mėsos produkcija, bekono gaminiai.

Pieno pramonė. Specializacijos šakos: sūrių, sauso pieno, sviesto ir nenugriebto pieno produktų gamyba. Sukurta cukraus ir vaisių bei daržovių konservų pramonė. Aštuntajame penkmetyje Kėdainiuose pastatytas naujas cukraus fabrikas. Devintąjį penkmetį pradėjo veikti Alytaus mėsos kombinatas, statomas naujas – Utenoje, plėtėsi Tauragės ir Panevėžio kombinatai.

Medžio apdirbimo ir popieriaus pramonė. Respublikos pramonės komplekse svarbus vaidmuo teko medžio apdirbimo ir popieriaus pramonei. Lietuvoje buvo gaminamas kartonas, popierius, baldai, medžio plaušų ir medžio drožlių plokštės. Svarbiausi apdirbimo centrai – Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Šiauliuose, Jonavoje. Popieriaus pramonė išaugo Kaune, o celiuliozės – Klaipėdoje.

Statybinių medžiagų pramonė. Išaugo stambi statybinių medžiagų pramonė, kurios produkciją sudarė: cemento gamyba, plytos, šiferis, keraminiai drenažo vamzdžiai, mineralinė vata, termoizoliacinės ir apdailos medžiagos, stiklas. Stiklo pramonės centras buvo Panevėžyje. Ignalinoje pastatyta drenažo vamzdžių gamykla. Alytuje plėtėsi

surenkamųjų kaimo gyvenamųjų namų kombinatas, augo Akmenės cemento gamyklos pajėgumas.

Kuro pramonė. Buvo naudojami vietiniai durpių resursai ir hidroenergija. Prie Nemuno pastatyta Kauno hidroelektrinė. Devintąjį penkmetį baigiama statyti Mažeikių naftos perdirbimo gamykla, kuriai nafta buvo tiekama naftotiekiu iš Pavolgio telkinių. Netoli Vilniaus, naujame Elektrėnų mieste, veikė ŠEC, pastatyta galinga Lietuvos VRE.

Ignalinos AE (IAE). 1974 m. prasidėjo parengiamieji pirmojo energijos bloko Ignalinos AE statybos darbai, žemės paviršiaus bei giluminiai grunto hidrogeologiniai tyrimai, faunos ir floros stebėseną. Pirmasis blokas pradėjo veikti 1983 m. gruodžio 31 d. Antrasis blokas pradėjo dirbti 1987 m. rugpjūčio 31 d.

Po Černobylio avarijos LSSR vyriausybė kreipėsi į SSRS vyriausybę dėl Ignalinos AE trečiojo bloko statybos sustabdymo. Trečiojo bloko statyba buvo užkonservuota, o 1989 m. visiškai sustabdyta.

Kaip tai atsispindi metinėse SSRS finansinėse ataskaitose? Jos reikalauja detalesnio tyrimo, kadangi finansinėse ataskaitose neįvardytas IAE poreikis ir išlaidos atskira eilute, kaip antai kokios nors ministerija, tačiau išlaidų ryšys yra su specialiosiomis išlaidomis, mašinų pramonės, elektrotechnikos ir kt., sąjunginio pavaldumo ministerijomis bei mašinų pramonės šakomis, kurios buvo įpareigtos vykdyti SSRS nurodymus ir įsakymus dėl IAE savalaikių planų įgyvendinimo ir lėšų statybai bei įrengimams aprūpinimo (pvz.: 1979 m. balandžio 17 d. SSRS MT priėmė nutarimą Nr. 352-119, kuris suteikė „žalią šviesą“ Ignalinos AE statybai. Tuo pat laiku baigtas nulinis ciklas statant pirmąjį bloką (pamatų gylis – 7 m); („1979 m. gruodžio 12 d. SSRS vietinės mašinų pramonės ministro įsakymu 10 sąjungos ministerijų ir 45 gamyklos turėjo užtikrinti, kad 1982 metais pradėtų veikti pirmasis blokas“³).

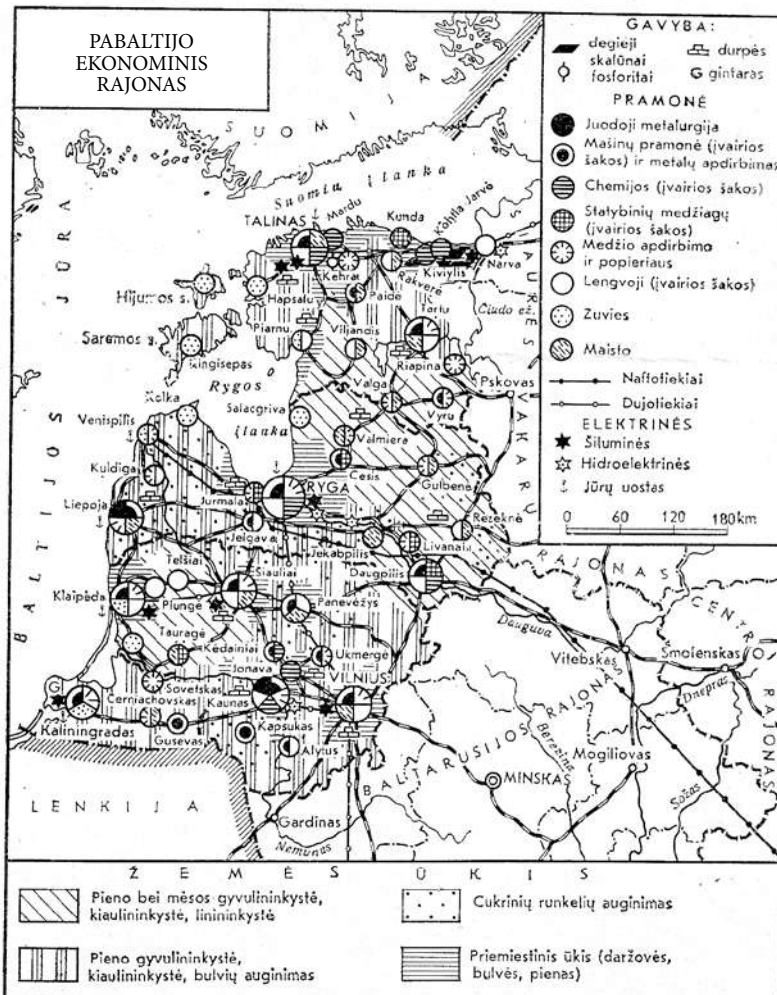
Žemės ūkis – labai svarbi Lietuvos ekonomikos šaka. Žemės ūkio naudmenų ir ariamos žemės plotu respublika užėmė pirmą vietą Pabaltijyje. Svarbiausia žemės ūkio kryptis – pieno pramonė ir gyvulininkystė. Išvystyta kiaulininkystė. 1971 m. sausio 1 d. duomenimis, Lietuvoje buvo 1,8 mln. galvijų, 2,3 mln. kiaulių – daugiau nei kitose Pabaltijo šalyse. Galvijai pasižymėjo aukštu produktyvumu. Pagal sviesto gamybą Lietuva užėmė antrą vietą po Latvijos. Ariamos žemės plotai sudarė 2,5 mln. ha. Dideli šienaujama pievų plotai – 0,4 mln. ha ir 0,6 mln. ha ganyklų. Respublikos pasėlių plotų struktūroje vyra-

vo pašarinės kultūros – tai atitiko Lietuvos žemės ūkio specializaciją.

Pašarinėms kultūroms atiteko 46 proc. visų pasėlių plotų. Iš grūdinių kultūrų daugiausia buvo auginami rugiai ir kviečiai, o iš techninių kultūrų – ilgapluoščiai linai.

Plečiant žemės ūkio naudmenas didelis dėmesys buvo skiriamas melioracijai. Plėtojami paukštininkystės ūkiai.

Pramonės centrai ir mazgai. Vilnius buvo stambus pramonės ir kultūros centras (409,3 tūkst. gyventojų, 1974 m. duomenimis), antras pagal dydį – Kaunas (306 tūkst. gyventojų). Žr. pramonės išdėstymo žemėlapi 2 paveiksle.

2 pav.

SSRS FINANSINĖS VEIKLOS IŽVALGOS

Tyrimo metu, vadovaujantis LVCA 1997 01 01 apyrašu Nr. 6, fondas R-871 „Pirmojo skyriaus 1945–1990 m. nuolatinio saugojimo bylos“, nustatyta, jog okupacijos metais finansinės apskaitos dokumentų iki 1944 m. įskaitytinai nėra užregistruota. Finansinių ataskaitų duomenys ir ataskaitos apraše prasideda nuo 1945 m..

Dokumentų kompleksai:

1. 1945 05 23–1946 09 23⁴ vyksta nuolatinis susirašinėjimas su teisėtvarkos institucijomis dėl 1941 m. neišvežtų vertybių iš Lietuvos valstybinio banko skyrių.

2. 1947 m. tęsiamas susirašinėjimas iki 1947 03 23 dėl 1941 m. sovietų neišvežtų vertybių iš Lietuvos valstybinio banko skyrių.

3. 1949 01 10–1949 09 26 vyksta susirašinėjimas su TSRS valstybinio banko valdyba dėl atsiskaitymų su užsienio bankais.

4. 1949 04 09–1949 11 20 – slaptų dokumentų byla su dokumentų naikavimo aktais.

5. LVCA pagrindinė finansinių dokumentų dalis aptikta šiuose fonduose R-871 ir R-164, atitinkamai:

1. Fondas R-871⁵ – TSRS valstybinis bankas Lietuvos respublikinis bankas, dokumentų datos 1940–1991, dokumentų anotacija: tvarkomieji dokumentai, įsakymai veiklos klausimais ir t. t. <...>. Šis fondas turi 6 apyrašus. Bylų skaičius fonde – 6735.

2. Fondas R-164⁶ – Lietuvos TSR finansų ministerija, dokumentų datos 1940–1990, dokumentų anotacija – ministerijos ir jos struktūrinių padalinių veiklos bylos, buvusios įslaptintos veiklos bylos. Šis fondas turi 29 apyrašus. Bylų skaičius fonde – 11 042.

3. Išrinkti duomenų šaltiniai – suvestinės metinės finansinės ataskaitos. Šių ataskaitų atitikmuo vadinamas balansu – metinė finansinės būklės ataskaita. Šio tipo metinės ataskaitas sudaro:

1) „metinė suvestinė pajamų ataskaita“, t. y. apskaitytos visos šalies ūkio šakų lėšos, gautos per finansinius metus, – įplaukos į biudžetą, iš to skaičiaus atskira eilute išskirtas „apyvartos mokestis“ – PVM, tam tikra data, pvz.: 1947 12 31. Visa tai sudaro metinį šalies biudžetą;

2) „metinė suvestinė išlaidų ataskaita“ – sąnaudos – parodo, kiek ir kokioms sritims skirtas finansavimas per metus, t. y. nuo metų pradžios, pvz.: 1947 01 01.

Reikėtų pažymėti, kad metinės respublikinio biudžeto pajamos ir išlaidos buvo planuojamos, o valstybinis biudžetas – tvirtinamas SSRS finansų ministerijos.

Sovietinės okupacijos metu metinių išlaidų ataskaitų formas sudarė trys dalys: I – liaudies ūkio finansavimas, II – išlaidos socialinėms-kultūrinėms reikmėms, teismams, prokuratūrai ir valstybinio valdymo struktūrų išlaikymui, III – kitos išlaidos. Žr. 3 paveikslą.

СЕКРЕТНО

Государственный Банк СССР
Литовская Республика.
Контора № 75101
г. Вильнюс

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЙ СВОДНЫЙ ГОДОВОЙ ОТЧЕТ
ПО РАСХОДАМ СОЮЗНОГО БЮДЖЕТА ЗА 1947г.

Группа I. Финансирование народного хозяйства.

Символ: отчетности	Сметные подразделе- ния	Наименование разделов и статей	Кассовый расход
1	2	3	4
47	24	Министерство строительства военных и военно-морских	

-2-

Группа II. Расходы по социально-культурным мероприятиям, судам, прокуратуре и содержанию органов Государственного Управления

Символы от- четности	Наименование ведомств	Кассовый расход
1	2	3

Группа III. Прочие расходы.

Символы отчетности	Наименование расходов	Кассовый расход
1	2	3
	ИТОГО по группе III	-
	ИТОГО по всем трем группам...	769.807.424-09
	ИТОГО по ведомости № 16 общего отчета	461.610.407-87
	ИТОГ всех расходов по Союзному Бюдж. ту, который должен быть равен сумме перечисленного остатка по балансовому счету № 8	1.231.417.831-96

УПРАВЛЯЮЩИЙ ЛИТОВСКОЙ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
КОНТОРОЙ ГОСБАНКА: /И.ЕДИНОВИЧ/
ГЛАВНЫЙ БУХГАЛТЕР КОНТОРЫ: /В.ВЕЙНБЕРГ/
ЗАМ. ГЛАВНОГО БУХГАЛТЕРА: /Т.ЗАЙЦЕВ /

Зекз/мш

VALSTYBINIŲ BIUDŽETO PAJAMŲ PASKIRSTYMO SCHEMA

Atsižvelgiant į atskirus tyrimo poreikius, tokio pobūdžio schemas sudarytos kiekvieniems finansinės apskaitos metams. Valstybinis biudžetas paskirstomas į sąjunginį

ir respublikinį, kurį sudaro pajamos ir iš to skaičiaus apyvartos mokestis. Dokumento iliustracijoje (kopijoje) matomas finansinių lėšų paskirstymas:

Вводный ГОДОВОЙ ОТЧЕТ
Согласованно с МФ СССР

Издаем союзного бюджета и республиканских бюджетов союзных республик за 1946 г.

НАИМЕНОВАНИЕ ДОХОДОВ	ПОСТУПИЛИ ГО ДОХОДОВ ЧЕТКО			
	Союзный бюджет		Бюджет союзной республики	
	Руб.	К.	Руб.	К.
Надог с обществ.	505 408 167	89	197 523 915	34
Отчисления от прибыли предприятий				
Минеральные ресурсы промышленности лесной промышленности СССР				
Местная промышленность городов и поселков рабочих районов СССР				
электроэнергии				
электропромышленности				
чёрной металлургии				
цветной металлургии				
химической промышленности				
лесной промышленности				
прямых строительных			106 600	-
по строительству жилищной и коммунальной промышленности				
авиационной промышленности				
строительной промышленности				
сельскохозяйственной промышленности				
воздушной промышленности				
транспортной промышленности				
химической промышленности				
машиностроения и приборостроения				
тяжелого машиностроения				
станкостроения				
автомобильной промышленности				
металлической промышленности	1 700 375	-	246 048	30
лигнитной промышленности	895 522	70	3 070 330	18
текстильной промышленности				
легкой промышленности			153 709	30
лесной промышленности			4 078 608	34
целлюлозной и бумажной промышленности			121 178	-
магнетитовая	7 283 988	69		
лежалая				
торговая	4 302 400	75	225 534	32
пузырей, соевого и железных дорог				

1	2	3	4	5	6
19	-	85	Поступили в фонд обороны СССР		
22	-	96	Платежи предприятий и учреждений в бюджет	18 409 358	20 70 000
24	-	94	Виды вычетов от сокращения административно-хозяйственных расходов		
-	-	87	Суммы возмещаемые местными бюджетами при изъятии вывоза с оборота за счет госрасходов		3
-	-	88	Дотации и другие поступления из союзного бюджета		44 858
28	-	90	Поступления в фонд регулирования и другие поступления из местных бюджетов		4 304 967
30	-	94	Поступления специальных вычетов из союзного бюджета на лечение инвалидов (11)		
			Итого поступлений на 1 января 1947 г.		8 548 319
Итого по ВСЕЮ государственному (связано по бюджетам №№ 12 и 14, перенесенное на право счета в кассире) 612 968 755 89 279 852 100					
Перенесено из отложенной в гуролого-у управления в прошлом году по финансовому бюджету (б/сч № 12) и по бюджету РСФСР (б/сч № 15) на Московском Государственном Университете, а по федеральным другим союзным республикам (б/сч № 13) - 31 - 256 200					
Итого по ВСЕЮ государственному (связано по бюджетам №№ 12 и 14, перенесенное на право счета в кассире) 612 968 755 89 279 852 100					

VALSTYBINIO BIUDŽETO PAJAMOS (išrašas iš šio dokumento)

1 lentelė

1946	
SAJUNGINIS BIUDŽETAS	RESPUBLIKINIS BIUDŽETAS
Pajamos	Pajamos
612 968 755	279 852 100
Apyvartos mokestis	Apyvartos mokestis
505 408 168	197 523 915
	Dotacija
	44 304 967

1944–1989 m. BIUDŽETO PAJAMŲ SRAUTŲ SUVESTINĖ

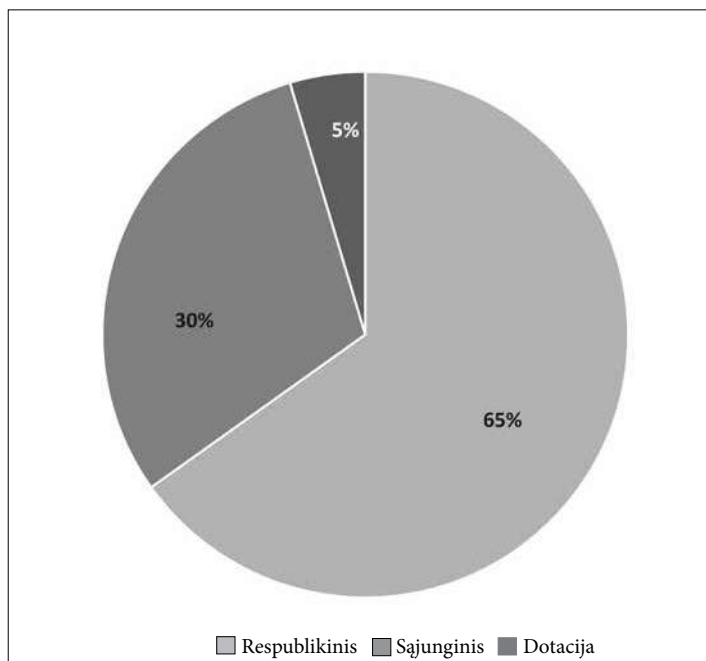
Horizontaliai – veiklos rezultatų ataskaitos straipsnių palyginimas su praėjusiu laikotarpiu. Atliktas finansinės būklės tyrimas

parodė finansavimo ir įsipareigojimų dydį (-) per finansinius apskaitos metus (rub.).

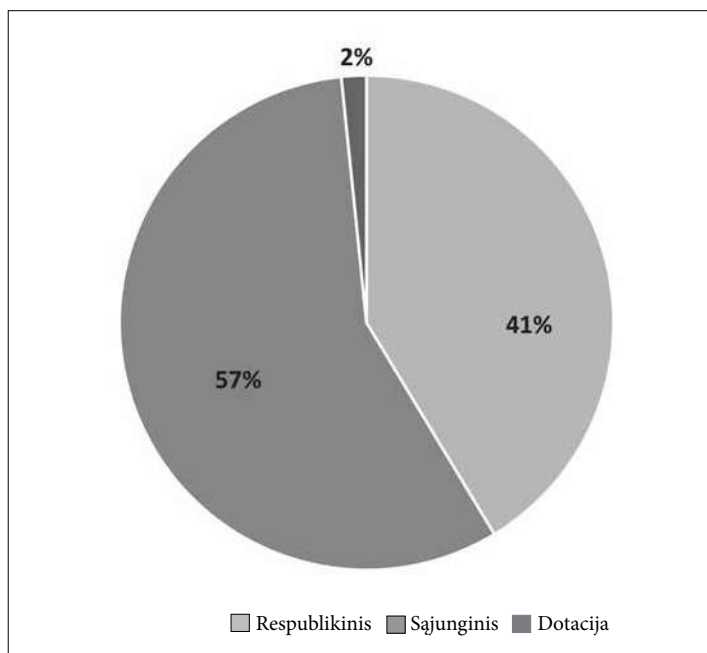
2 lentelė

METAI IŠ VISO (rub.)	SAJUNGINIS BIUDŽETAS (rub.)	RESPUBLIKINIS BIUDŽETAS (rub.)	Iš to skaičiaus dotacija (rub.)
1	2	3	4
1944–1951 (2 schema)	10 157 369 467	6 918 979 223	274 250 481
1952–1957 (3 schema)	12 934 448 310	9 790 199 970	1 000 074 330
1958–1972	6 974 181 608	26 720 465 705	2 206 830 639
1973–1979	2 766 389 403	1 513 6358 613	953 557 235
1980–1988	4 788 912 710	18 174 804 568	1 018 689 914
1989	811 118	4 398 059	17 057
114 367 318 752 (1 schema)	37 622 112 616	76 745 206 138	5 453 419 656

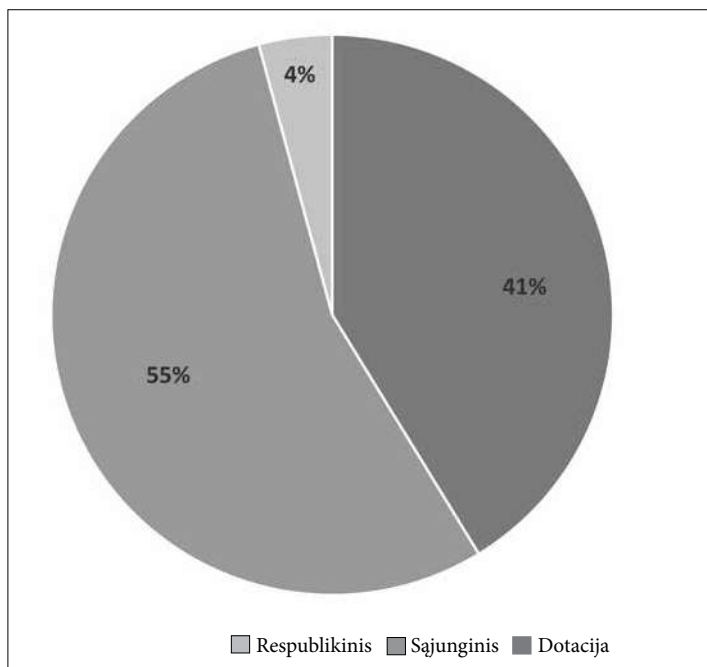
1 schema. Finansiniai srautai 1944–1989 m.

2 schema. Finansiniai srautai 1944–1951 m.

3 schema. Finansiniai srautai 1952–1957 m.

APYVARTOS MOKESČIO PALYGINAMIEJI FINANSINIAI SRAUTAI 1944–1989 m.

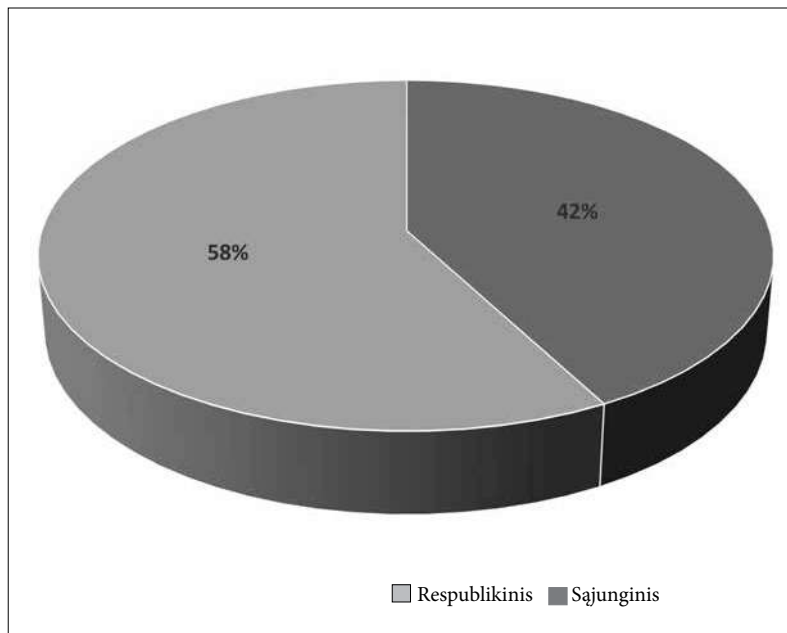
Apyvartumo rodikliai (PVM) parodo šalies prekinės produkcijos aprėptį, įskaitant prekių eksportą, – finansine išraiška.

Kaip greitai turtas ir įsipareigojimai sudarė visą apyvartą. Apyvartumas buvo skaičiuojamas kartais per metus.

3 lentelė. Apyvartumo rodikliai (rub.)

FINANSINIAI APSKAITOS METAI	SĄJUNGINIO BIUDŽETO DALIS (rub.)	RESPUBLIKINIO BIUDŽETO DALIS (rub.)
1944–1957	16 775 225 615	10 502 993 613
1958–1972	4 613 516 612	14 030 703 838
1973–1979	562 019 632	7 884 492 823
1980–1989	7 471 254 496	7 921 713 566
IŠ VISO (4 schema):	29 422 016 355	40 339 903 840

4 schema. Apyvartos mokesčio srautai 1944–1989 m.

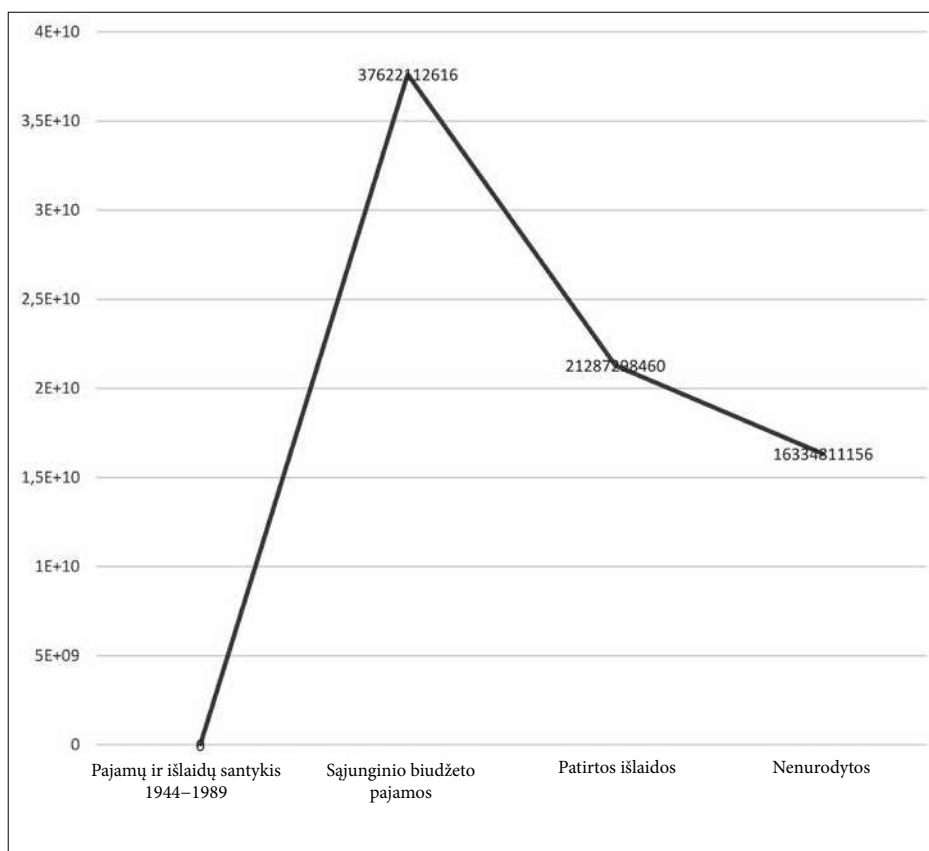
SAJUNGINIO BIUDŽETO PAJAMŲ IR INVESTICIJŲ SRAUTAI Į LIETUVOS ŪKĮ 1944–1989 m.

Atlikta vertikali analizė – palyginimas, kokią dalį visų pagrindinės veiklos sąnaudų sudaro kiekviena sąnaudų rūšis.

4 lentelė

SAJUNGINIO BIUDŽETO PAJAMOS (rub.)	IŠ SAJUNGINIO BIUDŽETO – PATIRTOS IŠLAIDOS ATKŪRIANT LIETUVOS ŪKĮ (rub.)	LIKUTIS investicijos nenurodytos (rub.)
37 622 112 616 (5 schema)	21 287 298 460	16 334 814 156

5 schema. Sąjunginio biudžeto pajamų ir investicijų srautai į Lietuvos ūkį 1944–1989 m.

**SSRS IŠLAIDŲ BALANSO DALIES
SPECIALŪS FINANSINIAI SRAUTAI
1946–1957 m.**

II – išlaidos socialinėms-kultūrinėms reikmėms, teismams, prokuratūrai ir valstybinio valdymo struktūrų išlaikymui. Kaip šio tipo išlaidos atsispindi metinėje suvestinėje, galima matyti priedo II suvestinės dalyje. Visose 1944–1989 m. finansinėse ataskaitose

II balanso dalyje išryškėjo šių sričių finansavimo ypatumai. Reikia pastebėti, kad 1946–1957 m. (6 schema) šiai išlaidų grupei dėmesys buvo žymiai didesnis nei 1958–1989 m. (7 schema).

5 lentelė. SSRS Specialiosios išlaidos 1946–1957 m.

Apskaitos kodai Account Codes	Išlaidų grupės Cost Groups	Išlaidos (rub.)/ Costs (rubles)
135	SSRS ginkluotųjų pajėgų ministerija, 1946 m. Ministry of Armed Forces of the USSR	278 958 946
137	SSRS ginkluotųjų pajėgų ministerija (pensijos), 1946 m. Ministry of Armed Forces of the USSR (Pensions)	5 072 829
143	SSRS vidaus reikalų ministerija, 1946 m. USSR Ministry of the Interior	334 736 792
145	SSRS vidaus reikalų ministerija (pensijos), 1946 m. USSR Ministry of the Interior (pensions)	664 081
151	Vyriausioji valstybinė materialinių resursų rezervo valdyba prie TSRS ministrų tarybos Supreme State Material Reserve Reserve Board under the USSR Council of Ministers	377 946
153	SSRS aviacijos pramonės ministerija USSR Aviation Industry Ministry	9 024 100
155	Statybos pramonės įmonių ministerija Ministry of Construction Industry Companies	1 097 112
163	Vyriausioji civilinės aviacijos valdyba prie SSRS Chief Civil Aviation Authority under USSR	793 982
179	SSRS karo ministerija USSR Military Ministry	2 018 911 019
181	SSRS karo ministerija (pensijos) USSR Military Ministry (Pensions)	123 855 810
275	SSRS karinė-jūrų laivyno ministerija (pensijos) USSR Military Ministry (Pensions)	285 802
273	SSRS karinio-jūrų laivyno ministerija USSR Military Ministry	2 470 431

183	SSRS vidaus reikalų ministerija USSR Ministry of the Interior	1 702 208 414
185	SSRS vidaus reikalų ministerija (pensijos) USSR Ministry of the Interior	49 886 384
187	SSRS valstybės gynybos ministerija USSR State Defense Ministry	2 172 463 374
189	SSRS valstybės gynybos ministerija (pensijos) USSR State Defense Ministry (Pensions)	17 712 105
195	SSRS civilinės aviacijos politbiuras, ten pat: valstybinio materialinio rezervo valdyba prie SSRS ministrų tarybos USSR Civil Aviation Politburo, also: State Material Reserve Board under the USSR Council of Ministers	47 175 963
197	SSRS gynybos ministerija (pensijos) USSR Ministry of Defense (Pensions)	269 754
199	SSRS ministrų tarybos rezervinis fondas, ten pat teisingumo ministerija USSR Council of Ministers Reserve Fund, Ministry of Justice	548 897
307	Teisingumo ministerija (pensijos) Justice Ministry (Pensions SSRS)	11 167 907
227	Kitos išlaidos Other expenses	35 242
Iš viso Total	1946–1957m	6 777 716 890

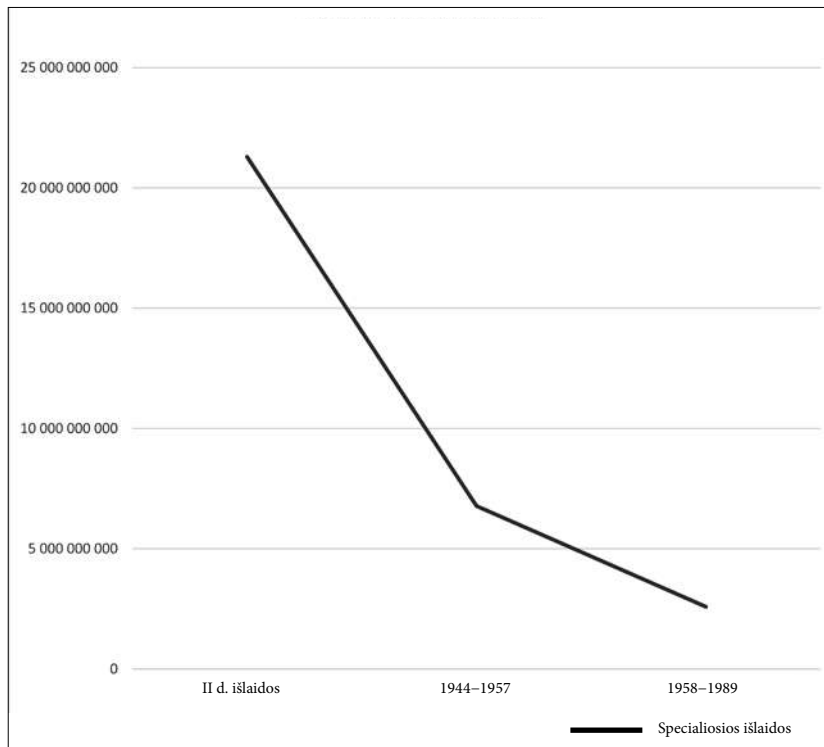
**SSRS IŠLAIDŲ BALANSO DALIES
IŠSKIRTINIAI FINANSINIAI SRAUTAI
1958–1989 m.**

Apskaitos kodai Account Codes	Išlaidų grupės Cost Groups	Išlaidos (rub.) Costs (rubles)
51	SSRS karinio-jūrų laivyno ministerija USSR Military Ministry	8 503 973
52		
53	Vyriausioji valstybinė materialinių resursų rezervo valdyba prie TSRS ministrų tarybos Supreme State Material Reserve Reserve Board under the USSR Council of Ministers	41 947
57	Vyriausioji civilinės aviacijos valdyba prie SSRS Chief Civil Aviation Authority under USSR	2 292 735

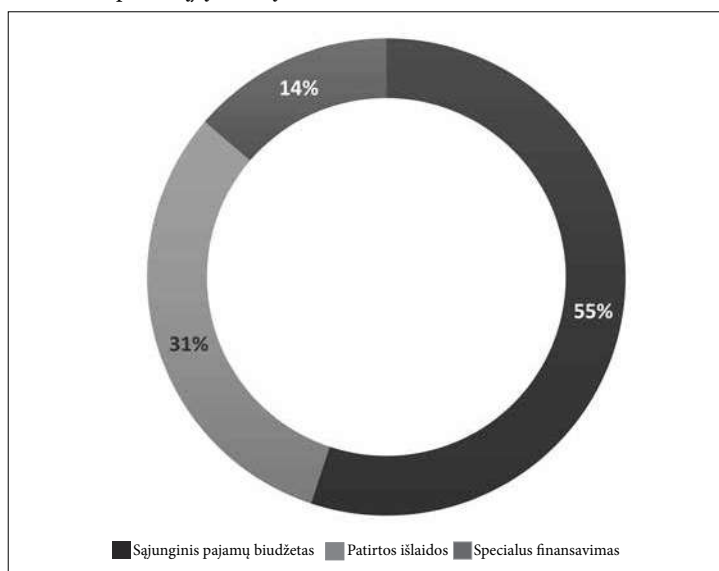
Apskaitos kodai Account Codes	Išlaidų grupės Cost Groups	Išlaidos (rub.) Costs (rubles)
64	SSRS valstybės gynybos ministerija USSR State Defense Ministry	1 343 376 568
65	SSRS gynybos ministerija (pensijos) USSR Ministry of Defense (Pensions)	241 596 987
66	Statybos pramonės įmonių ministerija Ministry of Construction Industry Companies	287 343 294
67	SSRS karinio-jūrų laivyno ministerija USSR Military Ministry	16 582 579
68	Valstybinis saugumo komitetas	264 903 680
69	Valstybinis saugumo komitetas pensijos	44 508 683
72	Vyriausioji valstybinė materialinių resursų rezervo valdyba prie TSRS ministrų tarybos Supreme State Material Reserve Reserve Board under the USSR Council of Ministers	462 721
84	Teisingumo ministerija (pensijos) Justice Ministry (Pensions SSRS)	90 138
92	SSRS vidaus reikalų ministerija USSR Ministry of the Interior	328 880 934
93	SSRS vidaus reikalų ministerija (pensijos) USSR Ministry of the Interior	51 169 196
Iš viso Total	1946–1957 m.	2 589 753 435
IŠ VISO	1944–1989 m.	9 367 470 325

SSRS IŠLAIDŲ BALANSO DALIES IŠSKIRTINIAI FINANSINIAI SRAUTAI 1944–1989 m.

6 schema. Specialiosios išlaidos

7 schema. Specialiųjų išlaidų investicinė dalis

IŽVALGOS

1. Per visus Sovietų Sąjungos okupacijos metus, t. y. nuo 1944 iki 1989 m., biudžetas buvo intensyviai kontroliuojamas – vykdoma nuolatinė finansų kontrolė. Respublikinis biudžetas buvo aprobuojamas TSRS finansų ministerijos ir jį tvirtindavo TSRS Aukščiausioji Taryba, nustatydamą griežtai apibrėžtus procentus iš kiekvieno pajamų šaltinio.

2. Sąjunginio biudžeto pajamų santykis tarp LSSR ir SSRS rubliais ir procentiniais punktais parodo, kokią įtaką ūkio sritims darė socialistinio ūkio planavimo siekiai.

3. SSRS investicijų Lietuvos ūkiui atkurti išlaidų ir investicijų santykis iš gautų respublikinio biudžeto pajamų parodo – itin didelį specialiųjų investicijų poreikį.

4. Atliktas tyrimas nerodo įsiskolinimo Sovietų Sąjungai ir leidžia teigti, kad Lietuva nebuvo išlaikytinė. Šį įrodymą patvirtina tai, kad Lietuvos TSR finansų ministerijai įteikta 1989 m. vasario 13 d. pažyma Nr. 14-14, kurioje TSRS valstybinio banko Lietuvos respublikinis bankas tvirtina 1989 m. sausio 1 d. LTSR respublikinio biudžeto likutį, kuris sudarė 59 117 000 rublių (penkiasdešimt devyni milijonai šimtas septyniolika tūks-

tančių rublių). Pažymoje Lietuvos skola sąjunginiam biudžetui nenurodyta.

5. Tyrimo tikslai pasiekti, išsikelti uždaviniai leido įgyvendinti temos aktualumą.

6. Tyrimo medžiaga sudėtinga ir gausi, verta tolesnių tyrinėjimų.

7. Galimos tyrimo problemos dėl išlikusių dokumentų kokybės nepasitvirtino, tačiau dėl finansinių šaltinių ir ataskaitų patikimumo išlieka, nes daug bylų sunaikinta, ir tai patvirtina dokumentų naikavimo aktai.

8. Organizuotos represinės struktūros NKVD–MVD–NKGB–MGB–KGB veikė išvien, ir sovietinės okupacijos padaryta žala apima labai platų spektrą: nuo valstybingumo kriterijų praradimo, žemės vientisumo, geologijos, žemės paviršiaus ir žemės naudingumų praradimo, faunos ir floros išnykimo ir (arba) sunaikinimo iki sugriautos ūkinės veiklos, daugybės žmonių aukų, išdraskytų ir prarastų tėvų namų, prarasto žmogiškojo orumo, sužlugdyto pasitikėjimo savimi ir daug kitų aspektų, turinčių savo skaudžią kainą, kurią išmatuoti ir apskaičiuoti – labai sunku. Tokie praradimai – neįkainojami.

9. Finansiniai apskaitos dokumentai rodo visai kitą vaizdą ir apie okupacijos žalos mastą formuoja kitokį supratimą.

TYRIMO ŠALTINIAI

1. LVCA, f. R-871.

2. LVCA, f. R-164.

3. Gatis Kruminis, *The Investments of the USSR Occupying Power in the Baltic. Economies – Myths and Reality*, 2016.

Nuorodos

¹ Lietuvos TSR Įstatymų Aukščiausiosios tarybos Įsakų ir vyriausybės nutarimų chronologinis rinkinys, I tomas, 1940–1947 m., 84 p.

² LVCA, f. R-164, ap. 16, b. 119, l. 1–4.

³ <http://www.iae.lt/apie-mus/istorija>

⁴ LVCA, f. R-871-6, b. 1, 2, 5, 6. 1945 m.

⁵ LVCA, f. R-871.

⁶ LVCA, f. R-164.

⁷ LVCA, f. R-871-1-41, l. 171–175, 1946 m.

PRIEDA I

SSRS METINIS IŠLAIDŲ BALANSAS 1947 m.

С.С.С.Р.
Государственный банк
Литовская
Республиканская контора
МТО №75101
г. Вильнюс, Литовская ССР.

51

СВОДНЫЙ ГОДОВОЙ ОТЧЕТ
по расходам союзного бюджета
за 1947 год.

ГРУППА 1. ФИНАНСИРОВАНИЕ НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА

Символ: отчетности	Сметные под- разделения: Рав- дел	Смет- ная статья	Наименование разделов и статей	Кассовый расход
1	2	3	4	5
9	5	30	Министерство черной металлургии Государственная дотация	1.079.000-
			Итого по разделу 5	1.079.000-
35	18	30	Министерство целлюлозной и бумажной промышленности Государственная дотация	4.769.000-
		31	Операционные расходы	1.906-
			Итого по разделу 18	4.770.906-
37	19	14	Министерство электростанций Внелимитные затраты	4.000-
			Итого по разделу 19	4.000-
49	25	30	Министерство строительства топливных предприятий Государственная дотация	544.919-
			Итого по разделу 25	544.919-
51	26	14	Министерство лесной промышленности Внелимитные затраты	4.000-
		31	Операционные расходы	106.230-
			Итого по разделу 26	110.230-
55	28	28	Министерство пищевой промышленности Финансирование прироста нормативов собственных оборотных средств	126.000-
		29	Ассигнование на покрытие недостатка собственных оборотных средств против нормативов	727.000-
		30	Государственная дотация	21.569.999-90
			Итого по разделу 28	22.422.999-90

- 2 -

521

1	2	3	4	5
57	29	Министерство вкусовой промышленности		
		32 Прочие затраты		50.000-
		Итого по разделу 29		50.000-
59	30	Министерство мясной и молочной промышленности		
		28 Финансирование прироста нормативов собственных оборотных средств		1.450.000-
		29 Ассигнования на покрытие недостатка собственных оборотных средств против нормативов		100.000-
		30 Государственная дотация		3.219.850-67
		31 Операционные расходы		218.935-31
		32 Прочие затраты		290.000-
		Итого по разделу 30		5.278.785-98
65	32	Министерство рыбной промышленности западных районов СССР		
		14 Внелимитные затраты		10.000-
		31 Операционные расходы		7.217-
		Итого по разделу 32		17.217-
67	33	Министерство легкой промышленности		
		31 Операционные расходы		28.950-
		Итого по разделу 33		28.950-
69	34	Министерство текстильной промышленности		
		14 Внелимитные затраты		49.980-62
		Итого по разделу 34		49.980-62
75	39	Главное управление по снабжению народного хозяйства лесоматериалами и дровами при Совете Министров СССР		
		30 Государственная дотация		3.000.000-
		Итого по разделу 39		3.000.000-
87	49	Министерство геологии		
		31 Операционные расходы		62.142-67
		Итого по разделу 49		62.142-67
91	51	Министерство сельского хозяйства, за исключением расходов по машино-тракторным станциям		
		30 Государственная дотация		500.000-
		31 Операционные расходы		2.071.703-09
		31-а Зарплата по операционным расходам		72.672-31
		Итого по разделу 51		2.644.375-90

- 3 -

1	2	3	4	5
98	52		Машино-тракторные станции	
		37	Горючее и смазочные материалы	1.710.766-86
		38	Ремонт тракторов и сельскохозяйственных машин	1.581.364-76
		39	Заработная плата/с начислениями/работчим, занятым непосредственно обслуживанием машин и механизмов	3.328.892-89
		40	Заработная плата/с начислениями/персоналу МТС	9.571.814-49
		41	Административно-управленческие и хозяйственные расходы	3.170.262-40
		43	Премии работникам МТС	95.151-50
			Итого по разделу 52	19.458.252-90
99	57		Главное управление лесоохраны и лесонасаждений при Совете Министров СССР	
		31	Операционные расходы	6.100-
			Итого по разделу 57	6.100-
101	59		Министерство путей сообщения	
		30	Государственная дотация	975.751-24
		31	Операционные расходы	2.847.920-
		33	Премии-надбавки лесорубам и другим рабочим по заготовке и вывозке леса	182.000-
			Итого по разделу 59	4.005.671-24
103	60		Министерство морского флота	
		14	Внелимитные затраты	56.468-30
		30	Государственная дотация	1.218.000-
		31	Операционные расходы	949.551-54
			Итого по разделу 60	2.224.019-94
105	61		Министерство речного флота	
		14	Внелимитные затраты	416.676-03
		31	Операционные расходы	2.172.754-19
		53	Покрытие плановых убытков предприятий и организаций, не включенных в себестоимость основного производства	4.100.000-
			Итого по разделу 61	6.689.430-22
111	64		Главное управление гражданского воздушного флота при Совете Министров СССР	
		14	Внелимитные затраты	29.996-20
		31	Операционные расходы	13.514-04
			Итого по разделу 64	43.510-24

- 4 - 54

1	2	3	4	5
	68	Министерство заготовок		
119	30	Государственная дотация		937.024-61 ✓
125	50	Расходы по хлебовакупкам		762.931-69 ✓
127	51	Возмещение мельничным пред- приятиям стоимости помола по гарницевому сбору		<u>8.689.141-72</u>
		Итого по разделу 68		10.389.098-02
139	72	Главное управление гидрометео- рологической службы при Совете Министров СССР		
	31	Операционные расходы		<u>3.283.051-69</u>
		Итого по разделу 72		3.283.051-69
	86	Прочие расходы по народному хозяйству		
149	14	Внелимитные затраты		45.860-83
241	34	Прочие премии-надбавки		<u>31.736-80</u>
		Итого по разделу 86		77.597-43
237	87	Главное управление по строи- тельству предприятий нефтя- ной и газовой промышленности при Совете Министров СССР		
	30	Государственная дотация		<u>375.000-</u> ✓
		Итого по разделу 87		375.000-
		ИТОГО по группе 1		<u>86.615.238-75</u>

- 5 -

ГРУППА П

РАСХОДЫ ПО СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫМ
МЕРОПРИЯТИЯМ, СУДАМ, ПРОКУРАТУРЕ И СОДЕРЖАНИЮ
ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Символы учетно- сти	Наименование омет ведомств	Кассовый расход
1	2	3
151	Прокуратура СССР	850-
151	Министерство внешней торговли	4.400-
151	Министерство заготовок	2.687-
151	Министерство морского флота	8.000-
151	Министерство речного флота	86.340-
151	Министерство целлюлозной и бумажной промышленности	855.973-70
151	Министерство иностранных дел СССР	15.747-91
151	Министерство легкой промышленности	596.424-52
151	Министерство мясной и молочной промышленности СССР	13.000-
151	Министерство пищевой промышленности СССР	7.060-
151	Министерство рыбной промышленности западных районов СССР	617.400-
151	Министерство сельского хозяйства СССР	1.418.351-08
151	Министерство финансов СССР	11.939-25
151	Главное управление гидрометеорологической службы при Совете Министров СССР	6.364-19
151	Центральное статистическое управление Госплана СССР	3.470-
151	Комитет по делам мер и измерительных приборов при Совете Министров СССР	4.049-38
	Итого по символу 151	3.652.057-03
153	Главное управление гидрометеорологической службы при Совете Министров СССР	314.052-28
155	Министерство морского флота	54.904-69
155	Министерство речного флота	63.973-90
155	Министерство целлюлозной и бумажной промышленности	139.000-
155	Министерство электростанций	204.974-57
	Итого по символу 155	462.853-16
157	Министерство путей сообщения	2.529.231-69
159	Министерство высшего образования СССР	51.646.988-95

- 6 -

86

1	2	3
161	Министерство трудовых резервов	52.464.973-10
163	Министерство здравоохранения СССР	3.381.938-87
165	Министерство путей сообщения	7.621.604-71
167	Комитет по делам физической культуры и спорта при Совете Министров СССР	69.989-50
193	Прокуратура СССР	5.081.406-67
195	Госплан СССР	1.035.435-69
195	Министерство внешней торговли	376.218-45
195	Министерство заготовок	10.530.432-76
195	Министерство путей сообщения	7.562.485-14
195	Министерство путей сообщения-пенсии	1.210-
195	Министерство связи	945.785-
195	Министерство трудовых резервов	450.600-
195	Министерство государственного контроля СССР	1.413.637-18
195	Министерство здравоохранения СССР	85.737-17
195	Министерство иностранных дел СССР	771.934-13
195	Министерство мясной и молочной промышленности СССР	77.459-35
195	Министерство рыбной промышленности западных районов СССР	369.606-80
195	Министерство сельского хозяйства СССР	61.011-90
195	Министерство торговли СССР	245.367-25
195	Министерство финансов СССР	992.800-65
195	Министерство юстиции СССР	381.268-11
195	Главное управление гидрометеорологической службы при Совете Министров СССР	902.414-79
195	Центральное статистическое управление Госплана СССР	2.244.179-74
195	Комитет по делам мер и измерительных приборов при Совете Министров СССР	245.916-29
195	Главное управление по делам промышленной и потребительской кооперации при Совете Министров СССР	177.381-97
195	Главная государственная инспекция по определению урожайности при Госплане СССР	452.869-91
195	Г л а в л и т	367.000-
Итого по символу 195		29.690.752-28

- 7 -

57

1	2	3
169	Государственное пособие многодетным и одиноким матерям/разд.105/	77.599.173-23
171	Пособия семьям военнослужащих рядового и младшего начальствующего состава, на- значенные по Указу от 26 июня 1941 г. /разд.107, §11/	6.675.137-64
173	Пенсии семьям военнослужащих рядового и младшего начальствующего состава /разд.107, §12/	11.959.269-53
175	Пенсии военнослужащим и семьям умер- ших пенсионеров-военнослужащих рядо- вого и младшего начальствующего со- става/разд.107, §13/	9.630.565-30
177	Министерство путей сообщения Пенсии и пособия работникам прифронт- ных участков железных дорог МПС и их семьям/разд.107, §14/	47.000-
ИТОГО по группе II		262.826.993-94

- 8 -

58

ГРУППА Ш. ПРОЧИЕ РАСХОДЫ.

Символы: о́чет- ности	Наименование расходов	Чистый расход
1	2	3
197	Расходы по государственным займам /разд.115/	12.926.000-01
199	Резервный фонд Совета Министров СССР /разд.116/	
	Министерство финансов СССР	289.011-
	Министерство торговли СССР	2.744.283-31
	Итого по символу 199	3.033.294-31
207	Выплата скидок по налогу с оборота по автогужевым перевозкам и мелкооптовой торговле хлебопродуктами/разд.12, \$3/	144.063-43
209	Выплата Главспирту и Главлесоспирту разницы в цене за спирт, отпущенный заводам синтетического каучуку/разд.121, \$4/	204.000-
211	Прочие выплаты за счет поступлений налога с оборота по союзному бюджету /разд.121, \$5/	225.424-03
213	Выплата уценок по переоценкам товаров за счет поступлений налога с оборота по союзному и республиканскому бюджетам/разд.121, \$ 6/	611.437-77
215	Выплата за счет союзного бюджета уценок по переоценкам товаров/разд.121, \$7/	66.807.847-10
217	Возмещение за счет налога с оборота сумм разницы в ценах по молоку и молочным продуктам государственных закупок /разд.121, \$8/	8.873.442-91
219	Возмещение разницы в ценах и оргнакладных расходах по скоту/разд.121, \$9/	695.164-79
225	Прочие выплаты за счет поступлений налога с оборота по союзному и республиканскому бюджетам/разд.121, \$15/	62.325-84
227	Денежные выдачи награжденным орденами и медалями Союза ССР и орденами союзных республик/разд.122, \$1/	12.763.957-25
227	Дотация обществам Красного креста и Красного полумесяца/разд.122, \$4/	1.012.200-80
227	Разные расходы/разд.122, \$8/	56.100-
	Литера "Д"	56.100-
	Итого по § 8	

- 9 -

1	2	3
229	Расходы, связанные с устройством и оказанием материальной помощи репатрируемым советским гражданам/разд. 123/	279.346-06
231	Выплата рабочим и служащим сумм денежной компенсации за неиспользованный во время войны отпуск/разд. 124/ <u>Расходы за счет продленных кредитов 1946 г./по сметным подразделениям и распорядителям.</u>	2.508.849-24 2.508.765-24
93	Раздел 52 - машинно-тракторные станции статья 38 - ремонт тракторов и сельскохозяйственных машин	133.019-59
	Итого по разд. 52	133.019-59
227	Разные расходы/раздел 122 §8/ Литера "И"	1.831.283-05
	Итого по §8	1.831.283-05
	Итого по продленным кредитам	1.964.302-64
	Итого по группе III	112.168.175-18
	ИТОГО чистого расхода по всем трем группам	461.610.407-87

Управляющий Литовской республиканской конторой Госбанка /И.Единович/

Главный бухгалтер конторы /В.Вейнберг/

Зам. главного бухгалтера конторы /Т.Зайцев/

Зав. бюджетной группой /Е.Попова/

13" февраля 1948 г.